

NEML SÜRESİ

Neml sûresinin ilk âyetleri

Sâlih ile Lût'un kendi kavimlerine yönelik tebliğlerine temas edilir. Her iki topluluğun ilâhî daveti kabul etmeyip peygamberlerine kötü muamelede buldukları ve sonunda helâk edildikleri haber verilir (âyet: 7-58).

Sûrenin ikinci bölümü Hz. Peygamber'e hitap ederek başlar. Ardından Allah'a şirk koşma saplantısının akıl, mantık ve ilim sahibi, fitratı bozulmamış insanın psikolojik yapısıyla bağdaşmadığını açıklamak üzere tabiatın yaratılışı, işleyişi, insan hayatıyla uyumlu ve ona yararlı hale getirilişine dair örnekler verilir. Bu arada arka arkaya gelen beş âyetten (27/60-64) her birinin sonunda, "Allah'la beraber bir tanrı daha mı?" meâlinde hem sitem hem uyarı taşıyan cümle tekrar edilir. İnsan onuruyla bağdaşmayan şirk telakkisinin eleştirisine dair âyetlerin ardından göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği ifade edilmek suretiyle gaybın bilinmesinin ulûhiyyet makamına mahsus olduğuna, kehanet vb. yollarla bu alandan haber vermenin bir nevi şirk sayıldığına işaret edilir. Âhret inancını reddedenlere uyarılarda bulunulur. Kur'an'ın, kitap ehlinin anlaşmazlığa düştüğü konuların çoğunu açıklığa kavuşturduğu, inanmak isteyenler için hidayet ve rahmet vesilesi olduğu ifade edilir. Tekrar Hz. Peygamber'e hitap edilerek Allah'a dayanması öğütlenir, apaçık bir gerçeği savunduğu halde inanmayanların bulunduğu hatırlatılır, bunların yaşayacağı âhret hayatının bazı dehşetli safhalarına temas edilir. 82. âyette kıyamete yakın bir zamanda yerden bir yaratık çıkarılıp onun vasıtasıyla o dönemdeki insanların dine karşı kayıtsızlığının belgeneceğinden söz edilir (bk. DÂBBETÜ'L-ARZ). Sûre Resûl-i Ekrem'in, tebliğ ettiği mesajla bağlılık ve sürekli Kur'an okumakla emrolunduğunun belirtilmesi, inanıp inanmanın insanların iradesine bağlı olduğu ve kendisinin sadece bir uyarıcı ko-

numunda bulunduğunu söylemesinin ardından bütün övgülere lâyık olan Allah'ın mucizelerini yakında göstereceğinin bildirilmesiyle sona erer (âyet: 59-93).

Neml sûresinin muhtevasından bu sûrenin, Allah'ın birliğine dayalı hak dinin son halkasını teşkil eden İslâmiyet'e karşı tepki ve direnişlerin gittikçe şiddetlendiği bir dönemde nâzil olduğu anlaşılmaktadır. Sûrede Hicaz bölgesi Araplar'ı ile Ehl-i kitabın ortak kültür unsurları kullanılarak hak dine davet faaliyetlerinden örnekler verilmiş, ayrıca Allah'ın birliği ve âhret hayatının gerçekliği özellikle vurgulanmış, bu arada Kur'an'ın geçmiş semavi kitaplar gibi vahiy ürünü olduğu tekrarlanmıştır. Sûrenin sonunda İslâm'ın yakın bir gelecekte başarıya ulaşacağına işarette bulunulmuştur. Nitekim Neml sûresinin hemen ardından nâzil olduğu kabul edilen Kasas sûresinin ilk âyetlerinde Mûsâ-Firavun mücadelesine atıfta bulunularak yeryüzünde hor ve güçsüz görülen zümrelerin geçmişte üstünlük taslayanların yerine hakkı temsil eden önderler olacakları hususunun Allah'ın muradı olduğu belirtilmektedir.

"Neml sûresini okuyan kimseye Hz. Süleyman, Hûd, Şuayb, Sâlih ve İbrâhîm'i tasdik veya tezkîp edenlerin sayısının on katı sevap verilir ve bu kişi kabrinden 'lâ ilâhe illallah' diyerek kalkar" meâlinde Hz. Peygamber'e nisbet edilen hadisin (Zemahşerî, IV, 480; Beyzâvî, III, 293) mevzû olduğu kaydedilmektedir (Muhammed et-Trablusî, II, 718-719).

İbn Ebû Hâtîm er-Râzî'nin *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm* adlı rivayet tefsirinden Neml sûresinin metni Neş'et Mahmûd Abdurrahman el-Kûcek tarafından yüksek lisans tezi olarak neşre hazırlanmış (Câmiatü Ümmi'l-kurâ Külliyyetü's-Şerîa, Mekke 1404-1405), Abdürreb Nuvâbüddin, *ed-Da'Ve ila'llâh fi sûreti'n-Neml* adıyla bir doktora çalışması yapmıştır (el-Câmiatü'l-İslâmiyye, ed-dirâsâtü'l-ulyâ ed-da'Ve, Medine 1408).

BİBLİYOGRAFYA :

Bâkîllânî, *İcâzû'l-Kur'an* (nşr. M. Abdülmün'im el-Hafâcî), Kahire 1370/1951, s. 215-219; Ebû Abdullah es-Sayrafi, *Nuketü'l-İntişâr li-naqli'l-Kur'an li'l-İmâm el-Bâkîllânî* (nşr. M. Zağlûl Selâm), İskenderiye, ts. (Dârü Bursaîd), s. 34-36; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali M. Muavvaz), Riyad 1418/1998, IV, 471, 480; Beyzâvî, *Envârü't-tenzil*, Beyrut 1410/1990, III, 293; Muhammed et-Trablusî, *el-Keşfü'l-ilâhî 'an şedîdî'z-zâf ve'l-mevzû' ve'l-vâhî* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408/1987, II, 718-719; Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, Beyrut 1405/1985, XIX, 154; Elmallî, *Hak Dini*, V, 3652; Abdullâh Mahmûd Şehâte, *Ehdâfû külli sûre ve*

mekâşidühâ fi'l-Kur'âni'l-Kerîm, Kahire 1986, II, 272-276; M. Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, Beyrut 1420/2000, XIX, 216-217; Maurice Chemoul, "Neml", *IA*, IX, 192; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, IV, 505; Seyyid Muhammed Hüseyinî, "Sûre-i Neml", *DMT*, IX, 360-361.

İSHAK YAZICI

NEMRUD

(نمرود)

Hız. İbrâhîm döneminde tevhid inancının karşısındaki siyasal otoriteyi simgeleyen efsanevî kral.

Yahudi kutsal metinlerinde geçen **Nimrod** isminin İbrânice **marad** (isyan etmek) kökünden türediği ve "isyan edeceğiz" anlamına geldiği ileri sürülmüştür (Pesahim, 94^b; *Dictionary of Deities and Demons in the Bible*, s. 627). Ayrıca Talmud'da Nimrod kelimesi Amrafel (Amraphel) ismiyle özdeşleştirilirken (Erubin, 53^a) başka kaynaklarda Eski Mezopotamya tanrısı Ninunna'nın isminden çıkarılmış olabileceği hususu tartışılmıştır.

Tanah'a göre Nemrud, Nûh'un oğullarından Hâm'in torunu ve Kuş'un (Cush) oğludur (Tekvîn, 10/1-8; I. Târihler, 1/10). Hâm'in soyundan gelenlerin tarihin erken dönemlerindeki en sert ve saldırgan insanlar olduklarına, krallıklar kurup insanlığın kaderine hâkim olmaya çalıştıklarına ve Mısır, Libya, Arabistan, Hindistan gibi ülkelerin oluşumuna öncülük ettiklerine inanılmaktadır. Aynı soydan gelen Nemrud'un Bâbil'in yanı sıra Ninevâ ve Kalah'ı inşa ettiği söylenmiş, krallığının başlangıcı Şinar diyarındaki Bâbil, Ereğ, Akkad ve Kalde olarak gösterilmiştir (Tekvîn, 10/10-12). Tekvîn'de Nemrud'dan "yeryüzünde kudretli adam" ve "Rab indinde kudretli avcı" (Tekvîn, 10/8, 9) şeklinde söz edilmektedir. Tekvîn yorumcularına göre Nemrud karanlık fakat güçlü bir figürdür ve dünyanın ilk ve en büyük emperyalistidir (Phillips, s. 99-101, 107; Brett, s. 46-48). Talmud metinlerinde ise Nemrud'un, Hz. İbrâhîm'i ateşe atan ve bütün insanları Tanrı'ya isyana teşvik eden kötü yönetici olduğu üzerinde durulur (Erubin, 53^a; Pesahim, 94^b, 118^b). Ayrıca Nemrud ile Buhunnasr (Nebukadnezar) arasında bir soy ilişkisi kurulur (Hagigah, 13^a).

Genel olarak yahudi düşüncesine göre Nemrud kurnaz bir astrolog, putperest, çeşitli şehirleri kuran ve mâsum bebekleri katleden bir yönetici ve et yiyen ilk insandır (Ginzberg, I, 186-187; V, 199, 209). Bundan başka vahşi hayvanlara hükmeden bir kişi olarak da tanımlanmış, Tanrı'nın Âdem

ile Havvâ için yaptığı deri kaftanı aracı olarak hayvanlara hükmettiği ifade edilmiştir. Ayrıca Nemrud'un, içinde yaşadığı toplumda bir tanrı muamelesi gördüğü ve karısı Semiramis'in tapınılan bir ilâhî varlık olarak öne çıktığı ileri sürülmüştür (Ginzberg, I, 188; Seiss, s. 389; Shubin, s. 31).

Nemrud adı Kur'an'da yer almamakla birlikte Bakara süresinde (2/258) Allah'ın kendisine mülk ve hükümdarlık bahsettiği için şımırıp İbrâhim'le tartıştığından söz edilen kişinin Nemrud olduğu müfessirlerce kabul edilmiştir. Bunun dışında Hz. İbrâhim'in cezalandırılması ve ateşe atılmasıyla ilgili âyetlerde de Nemrud'a bazı göndermeler olduğu düşünülmektedir (el-Enbiyâ 21/68-70; el-Ankebût 29/24; es-Sâffât 37/97-98).

Nemrud ile Hz. İbrâhim arasındaki mücadeleyi konu alan hikâyeler hem yahudi hem İslâm kaynaklarında yer alır. Bu menkıbevi rivayetlere göre Nemrud, İbrâhim'in dünyaya gelişiyle ilgili olarak rüyasında yeni doğan bir yıldızın parlaklığının ay ve güneşi bastırıldığını görür. Rüya yorumlayan kâhinler, ona ülkesinde doğacak olan bir erkek çocuğun halkın dinini değiştireceğini ve kendisini öldüreceğini söyler (Taberî, I, 220-221). Bunun üzerine Nemrud, doğan erkek çocukların öldürülmesini emreder ve şehirdeki bütün erkekleri şehir dışına çıkararak hanımlarıyla ilişkiye girmelerine engel olur. Ancak Âzer'e (Terah) olan güveni sebebiyle onu hanımıyla görüşmemek şartıyla bir iş için şehre gönderir. Bu arada Âzer hanımıyla ilişkide bulunur ve bunu gizler. Eşi hamile kaldığında onu şehir dışında bir mağaraya saklar (Köksal, s. 143). Sonuçta İbrâhim bir mağarada olağan üstü ışıklarla aydınlanmış olarak doğar (Klinghoffer, s. 1-2).

Hz. İbrâhim ile Nemrud arasındaki mücadele ve Nemrud'un İbrâhim'i ateşe atması konusunda yahudi geleneğinde Bâbil Kulesi öyküsü ön plana çıkarılmıştır. Geleneksel olarak Bâbil Kulesi'nin Nemrud'un krallığı döneminde inşa edildiğine inanılır (Abodah Zarah, 53^b; *The Old Testament*, I, 297). Milâttan sonra I. yüzyıla ait apokrif metin Pseudo-Philo'ya göre Nemrud devrinde göklere kadar uzanan kulenin inşası sırasında insanlar hazırladıkları kerpiçlere isimlerini kazırlar ve onları pişirerek inşaatta kullanırlar. Ancak İbrâhim ve yanındaki on bir kişi buna karşı çıkar, bunun üzerine tutuklanıp işkence görürler. Sonunda İbrâhim ateşe atılır, fakat yanmaktan mucizevî şekilde kurtulur (a.g.e., II, 310-312; ayrıca bk. Pesahim, 118^a; Teugels, s. 175; Evans, s. 152-153).

İslâmî kaynaklarda Nemrud'dan hep bazı ilkleri gerçekleştiren kişi olarak söz edilir. Buna göre o ilk defa kötülüğe teşvik eden, başına ilk defa taç giyen, ilkin yıldızların durumunu ortaya koyan, ilk defa ateşe tapan ve insanları kendisine tapmaya davet eden kişidir (Köksal, I, 142). Mancınığın da onun zamanında icat edildiği düşünülür (*DİA*, XXVII, 565). Taberî yeryüzünden ikisi kâfir, ikisi mümin olmak üzere dört büyük kralın gelip geçtiğini, müminlerin krallarının Süleyman b. Dâvûd ile Zülkarneyn, kâfirlerin krallarının Buhtunnasr ve Nemrud olduğunu söyler ve Nemrud'un nesebini Nemrûd b. Kuş b. Ken'ân b. Hâm b. Nûh olarak verir. Nemrud'un krallığı dört yüzyıl devam etmiştir (Taberî, I, 273). Bir diğer rivayete göre ise nesebi Nemrûd b. Ken'ân b. Kuş b. Sâm b. Nûh şeklindedir (İbn Kesîr, I, 139-140). Bakara süresinde söz konusu edilen tartışmanın (2/258) bir rivayete göre Hz. İbrâhim putları kırdıktan sonra atıldığı hapishanede, diğerine göre ise ateşe atıldıktan sonra gerçekleştiği kaydedilir (Taberî, I, 273-274).

Nemrud'la ilgili olarak anlatılan bir başka hikâye de onun Allah'la savaşmak için göğe çıkışıyla ilgilidir. Dört kartalın taşıdığı bir sandığa oturarak göğe doğru yükselen Nemrud yeteri kadar yükseldiğini düşündüğü sırada göğe bir ok atar; ok geldiğinde üzerinde kan lekesi görüp Allah'ı vurduğunu düşünür (Taberî, I, 274-275). Allah'a meydan okuyan Nemrud'un burnundan başına giren bir sivrisinek tarafından öldürüldüğü kabul edilir. Sivrisineğin sebep olduğu şiddetli ağrılar yüzünden sürekli olarak kafasını tokmakla dövdüren Nemrud sonunda büyük bir acıyla ölmüştür.

İsminin Kur'an'da yer almaması, Tekvîn'deki silik şahsiyeti ve hakkındaki efsaneler sebebiyle Nemrud'un gerçekten yaşamış bir Mezopotamya-Bâbil kralı mı yoksa mitolojik bir kişi mi olduğu tartışma konusudur. Öncelikle onun İnan krallarından Dahhâk olabileceği ileri sürülmüştür. Taberî ise Nemrud'un Nabatî, Dahhâk'ın Fârisî asıllı olması dolayısıyla Nemrud'un Dahhâk olamayacağını belirtir (*Târîh*, I, 221, 276-277). Ayrıca onun Hammurabi (m.ö. 2003-1961) olma ihtimalinin bulunduğu, nemrud kelimesinin bir isim değil "sultan, kral" anlamında bir unvan niteliği taşıdığı, bu unvanla anılan kişinin de Akkad Devleti'nin kurucusu I. Sargon (m.ö. 2350) olabileceği (Sarıkçoğlu, s. 38), Nemrud'un efsanevî İnan krallarından Keykâvus (Tökel, s. 224-225, 388-389) veya Sumerliler'in

savaşçılığı ve acıılıyla meşhur tanrısı Ninurta olduğu ve bu ismin Tevrat'a geçerken Nimrod şeklinde değişime uğradığı da iddia edilmiştir (Çığ, s. 73). Speiser'in araştırmasından hareketle O'Connell, Nemrud'un Asur krallarından I. Tukulti-Ninurta (m.ö. 1233-1199/1244-1207) olma ihtimalinin daha kuvvetli görüldüğüne işaret eder (*New Catholic Encyclopedia*, X, 318). Bütün bunların yanı sıra Nemrud'un Bâbil'in Izdubar'ı veya Gilgamiş olduğu öne sürülmüş ve Nemrud tanrı-kral Marduk'la özdeşleştirilmiştir. Nemrud'u bir kişi adı değil bir kabile ismi olarak sayanlar da vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), I, 220-237, 273-277; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, I, 139-141; J. Phillips, *Exploring Genesis*, Chicago 1981, s. 99-107; *The Old Testament Pseudepigrapha* (ed. J. H. Charlesworth), New York 1985, I, 297; II, 310-312; Mustafa Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, Ankara 1993, I, 142-161; Muazzez limiye Çığ, *İbrahim Peygamber: Sumer Yazılarına ve Arkeolojik Buluntulara Göre*, İstanbul 1997, s. 73; L. Ginzberg, *The Legends of the Jews* (trc. H. Szold), Baltimore 1998, I, 186-188; V, 199, 209; *Dictionary of Deities and Demons in the Bible* (ed. K. van der Toorn v.dğr.), Leiden 1999, s. 627-629; Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Ankara 2000, s. 224-225, 387-394; Ekrem Sarıkçoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*, Isparta 2000, s. 38; M. G. Brett, *Genesis: Procreation and the Politics of Identity*, London 2000, s. 46-48; J. A. Seiss, *The Apocalypse Exposition of the Book of Revelation*, Grand Rapids 2000, s. 389; D. H. Shubin, *Kingdoms and Covenants: An Interpretive Commentary on the Bible*, [basıkı yeri yok] 2000, s. 31; C. A. Evans, "Abraham in the Dead Sea Scrolls: A Man of Faith and Failure", *The Bible at Qumran* (ed. P. W. Flint), Grand Rapids 2001, s. 152-153; D. Klinghoffer, *The Discovery of God: Abraham and the Birth of Monotheism*, New York 2003, s. 1-2; L. M. Teugels, *Bible and Midrash: The Story of the Wooing of Rebekah*, Leuven 2004, s. 175; B. Heller, "Nemrûd", *IA*, IX, 192-194; a.mlf., "Namrûd", *EP* (İng.), VII, 952-953; K. G. O'Connell, "Nemrod (Nimrod)", *New Catholic Encyclopedia*, Washington 1967, X, 318; Nebi Bozkurt, "Mancınık", *DİA*, XXVII, 565.

CENGİZ BATUK

□ TÜRK EDEBİYATI. Nemrud, inancsızlığı ve Hz. İbrâhim'le mücadelesi dolayısıyla divan şairleri tarafından telmihlere ve mecazlara konu edilen isimler arasında yer almıştır. Hz. İbrâhim'in Allah'a bağlılığı, Nemrud'a karşı gelmesi, başkasından yardım istememesi, ateşe atılmaya razı olması yanında inancı uğruna seve seve çektikleri aşıkla mâşuk arasındaki ilişkinin derecesini gösteren bir ölçü olarak kabul edilmiştir.

Nemrud'un Hz. İbrâhim'i öldürmek için yaktığı ateş ve bu ateşten çıkan du-man üzerinde duran şairler ateşi sevgili-